

4. Шепель М. Є. Імідж державного службовця у воєнний та поствоєнний період в Україні. Публічне управ-ління та адміні-стрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15–28 квітня 2022 р. Київ, 2022. С. 56–58.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-59>

**NATIONAL DOCTRINE FOR THE DEVELOPMENT
OF THE PRINCIPLE OF INDEPENDENCE
OF THE PROSECUTOR'S OFFICE**

**НАЦІОНАЛЬНА ДОКТРИНА РОЗВИТКУ ПРИНЦИПУ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРОКУРАТУРИ**

Korniushchenko S. S.

*Postgraduate Student
Sumy State University
Sumy, Ukraine*

Корнющенко С. С.

*аспірант
Сумський державний університет
м. Суми, Україна*

Сучасна правова наука в галузі державотворення та державного управління має чималу кількість напрацювань та узагальнень щодо розкриття правового статусу органів прокуратури, викладених в працях як українських, так й іноземних авторів.

Розглядаючи значну кількість доктринальних положень, напрацьованих українськими вченими за роки незалежності нашої держави, можемо умовно виділити їх наступні категорії: а) загальнотеоретичні положення, що відображають адміністративно-правові механізми управління в органах прокуратури України в цілому та використовуються як підґрунтя для розкриття сутності суспільних відносин у даній сфері; б) концептуальні засади, що сформовані на основі наукових досліджень щодо висвітлення окремих аспектів адміністративно-правових механізмів забезпечення діяльності органів прокуратури України.

Провідна роль в питанні дослідження адміністративно-правових засад функціонування й розвитку органів прокуратури України належить В. Сухоносу, який присвятив велику кількість наукових праць

саме цьому питанню. В своїй монографії [1] він відобразив етапи розвитку та становлення інституту прокуратури починаючи з часів, коли Україна була складовою частиною Російської імперії до моменту прийняття законодавства про прокуратуру в незалежній Україні, в цій роботі також детально описано звуження та, навпаки, розширення повноважень органів прокуратури в певні історичні періоди її розвитку, започаткування та подальше формування гарантій прокурорської діяльності. Окрім цього, в співавторстві з іншими науковцями ним досліджено започаткування інституту прокуратури ще за часів Римської імперії, висвітлено загальносвітові етапи розвитку даного інституту залежно від зміни правових систем [2]. Серед досліджень В. Сухоноса, присвячених загальнотеоретичним питанням функціонування інституту прокуратури необхідно підкреслити монографію «Правові та організаційні аспекти розвитку прокуратури України в сучасних умовах» [3], в якій окрім іншого, детально досліджено поняття та сутність державного механізму в Україні і місце прокуратури в його структурі, ґрунтовно описано генезис та еволюцію інституту прокуратури в Україні, розкрито конституційно-правові засади організації і діяльності прокуратури. Важливість цього дослідження полягає у тому, що в цьому автором доведено, що спроби механічного копіювання зарубіжних моделей державного устрою, запровадження західних технологій побудови правоохоронних органів без належного наукового обґрунтування і критичної оцінки власних можливостей, призвели до того, що початок реформування органів прокуратури в Україні став не початком розвитку інституції, а фактично боротьбою за існування. Увага зазначеній проблематиці приділена також колективом авторів С. Банах, А. Грубінко, В. Савенко, В. Ухач у своїй роботі «Історія правоохоронних органів України» [4].

Чимале наукове значення має загальнотеоретичного характеру в сфері дослідження також монографія колектива авторів у складі І. Швед, Ю. Бисага, В. Берч, В. Джуган, Я. Крегул, М. Орос під назвою «Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави» [5], в якій, на наш погляд, авторами досить влучно сформовано доктрину, що на сьогодні прокуратуру не можна віднести до жодної з гілок влади, оскільки вона є інститутом, здатним самостійно суттєво впливати на функціонування всіх державних органів, сприяючи взаємодії гілок влади, їх узгодженому функціонуванню як єдиної державної влади. Саме з цього випливає необхідність

належного реформування інституту з позиції дотримання гарантій діяльності.

Серед спеціальних наукових праць, що безпосередньо дотичні до предмета даного дослідження, опублікованих останнім часом, перш за все слід виокремити низку дисертаційних робіт. Насамперед, варто зазначити дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук О. Скибенко «Конституційно-правовий статус прокуратури України в умовах реформування» [6], в якій автор за результатами проведеного дослідження дійшов до висновку про те, що протягом часу незалежності України реформування органів прокуратури відверто імітувалося та саботувалося, хоча теоретичні та практичні напрацювання здебільшого розкривали проблемні питання конституційно-правового статусу прокуратури та формували концептуальні шляхи її реформування.

Варто також назвати дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук О. Струневича [7]. Актуальність зазначеного дослідження автор пов'язує з необхідністю трансформації ролі прокуратури у зв'язку з євроінтеграційними процесами, забезпечення незалежності та авторитетності цього органу державної влади та розширення складових його конституційно-правового статусу, що, в свою чергу, тісно переплітається з попередньо зазначеною науковою роботою.

Дотепер залишається актуальним наукове дослідження М. Косюта, відображене в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук «Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави» [8]. В цій роботі досліджено питання визначення правового статусу прокуратури як безпосереднього гаранту законності в країні. На думку М. Косюти, прокуратура в системі поділу державної влади має бути самостійною гілкою влади та в перспективі – автономною частиною контрольно-наглядової влади.

Найбільш ваговий внесок в питанні дослідження принципу незалежності прокурорів на національному рівні сформовано в численний наукових статтях українських дослідників, серед яких І. Шульган, Ю. Бисага, І. Вахліс, В. Сухонос, Р. Мазурик, Я. Толочко, О. Шпак, С. Подкопаєв, О. Проневич, С. Циганок, Д. Добровольський, Є. Шаблін, О. Хорсуненко, В. Миколенко, т. Колеснік, та інші. Спробуємо окреслити основні доробки деяких з них.

На думку Ю. Бисага, принцип незалежності є першочерговою вимогою ефективного здійснення повноважень будь-якого державно-

владного органу, а не лише прокуратури. Автор розглядає незалежність прокуратури в двох аспектах: інституційної незалежності, тобто незалежності прокуратури як державного органу від інших державно-владних органів та індивідуальної незалежності, під якою розуміє незалежність кожного окремого прокурора під час здійснення ним своїх службових обов'язків. Ю. Бисага підкреслює, що навіть якщо говорити про незалежність прокуратури як державної інституції, сама служба в державному органі побудована за ієрархічною структурою, що, в свою чергу, нівелює індивідуальну незалежність прокурорів, оскільки вони мають підкорятися вказівкам іншого вищестоячого прокурора [9, с. 196–198].

Принципово важливі питання, пов'язані із реалізацією гарантій незалежності прокуратурів, дістали відображення у науковій праці, присвяченій дослідженню конституційно-правових засад організації та діяльності прокуратури. В. Сухонос вважає важливим практичним завданням закріплення функцій прокуратури безпосередньо в Конституції України, а не в спеціальному законі [10, 75–80]. Аналогічної думки дотримується Я. Толочко, зазначаючи, що гарантії незалежності прокурорів та засоби їх забезпечення мають бути закріплені в Конституції України та не можуть бути скасовані або зменшені державою [11, с. 270–276].

Р. Мазурик переконаний, що Україна має дотримуватися міжнародних стандартів організації діяльності органів прокуратури, оскільки вони перевірені досвідом та сформовані міжнародною спільнотою [12, с. 103–107]. О. Проневич розглядає принцип незалежності прокуратури як похідний від конституційного принципу незалежності правосуддя [13, с. 6–16].

Резюмуючи наведені національні доктрини до розвитку принципів та гарантій незалежності прокурорів, українські науковці здебільшого сходяться до імплементації міжнародно визнаних стандартів, як до налагодженої моделі діяльності органів прокуратури, з урахуванням конституційно-правового статусу прокуратури нашої держави. При цьому, всі без винятку сходяться саме до необхідності розвитку цієї категорії, як необхідної для забезпечення належного виконання своїх службових обов'язків, укріпленню інституції в цілому, забезпеченню дотримання прав і свобод людини, суспільних та державних інтересів.

Література:

1. Сухонос В. В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність. Суми : Університетська книга, 2004. 346 с.
2. Прокуратура України: Академічний курс : підручник / В. В. Сухонос, В. П. Лакизюк, Л. Р. Грицасенко, В. М. Руденко ; за заг. ред. В. В. Сухоноса. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 566 с.
3. Сухонос В. В. Правові та організаційні аспекти розвитку прокуратури України в сучасних умовах. Суми : Університетська книга, 2010. 328 с.
4. Історія правоохоронних органів України / С. В. Банах, А. В. Грубінко, В. В. Савенко, В. З. Ухач. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 232 с.
5. Швед І. І., Бисага Ю. М., Берч В. В., Джуган В. В., Крегул Я. М., Орос М. М. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави : монографія. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. 168 с.
6. Скибенко О. І. Конституційно-правовий статус прокуратури України в умовах реформування : дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.02. Київ : Націон. академія внутрішніх справ, 2021. 237 с.
7. Струневич О. П. Історія прокурорської діяльності в Україні: теоретико-правовий аналіз : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. 423 с.
8. Косюта М. В. Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.10. Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2002. 33 с.
9. Бисага Ю. М. Незалежність як ключовий принцип діяльності прокуратури: загальні засади реалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 74 (2). С. 196–198.
10. Сухонос В. В. Конституційно-правові засади організації і діяльності прокуратури в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 75–80.
11. Толочко Я. Міжнародно-правові стандарти незалежності прокурорів та їх реалізації в Україні. *Митна справа*. 2014. № 2(92). С. 270–276.
12. Мазурик Р. В. Міжнародні стандарти діяльності прокурорів та їх реалізація на рівні обласних прокуратур. *Правова позиція*. 2021. № 1 (30). С. 103–107.

13. Проневич О. С. Принцип незалежності прокуратури: догматично-правова інтерпретація та правова регламентація. *Вісник ХНУВС*. 2014. № 4 (67). С. 6–16.